Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

30. června 2016 *

„Řízení o předběžné otázce — Články 20 SFEU a 21 SFEU — Směrnice 2004/38/ES — Článek 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) — Nařízení (EHS) č. 1612/68 — Článek 12 — Právo pobytu rodinných příslušníků občana Unie — Manželství mezi občanem Unie a státním příslušníkem třetí země — Akty domácího násilí — Rozvod po odjezdu občana Unie — Zachování práva pobytu státního příslušníka třetího státu pečujícího o společné děti, které jsou občany Unie“

Ve věci C-115/15,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [odvolací soud (pro Anglii a Wales) (občanskoprávní oddělení), Spojené království] ze dne 25. února 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 6. března 2015, v řízení

Secretary of State for the Home Department

proti

NA,

za přítomnosti:

Aire Centre,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení R. Silva de Lapuerta (zpravodaj), předsedkyně senátu, A. Arabadžev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund a S. Rodin, soudci,

generální advokát: M. Wathelet,

vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 18. února 2016,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za NA A. Gonzalez, solicitor, B. Asanovic, barrister, jakož i T. de la Marem, QC,

— za Aire Centre T. Buleym, barrister, a R. Drabblem, QC, zmocněnými L. Barratt, solicitor,

* Jednací jazyk: angličtina.

— za vládu Spojeného království V. Kaye a M. Holtem, jako zmocněnci, ve spolupráci s B. Kennelly a B. Lask, barristers

— za dánskou vládu C. Thorningem a M. S. Wolff, jako zmocněnci,

— za nizozemskou vládu M. Bulterman a C. Schillemans, jako zmocněnci,

— za polskou vládu B. Majczynou, jako zmocněncem,

— za Evropskou komisi M. Kellerbauerem a M. Wilderspinem, jakož i E. Montaguti a C. Tufvesson, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 14. dubna 2016,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 20 a 21 SFEU, čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. 2004, L 158, s. 77, oprava Úř. věst. 2011, L 327, s. 70; Zvl. vyd. 05/05, s. 46), jakož i článku 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. Věst. 1968, L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Secretary of State for the Home Department (ministr vnitra) a NA, pákistánské státní příslušnice, ve věci jejího práva pobytu ve Spojeném království.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2004/38

3 Podle bodu 15 odůvodnění směrnice 2004/38:

„Rodinní příslušníci by měli mít právní záruky v případě smrti občana Unie, rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství. S ohledem na rodinný život a lidskou důstojnost v některých případech a k ochraně před zneužíváním je tedy třeba přijmout opatření, která by zajistila, aby bylo rodinným příslušníkům již pobývajícím na území hostitelského státu za těchto okolností ponecháno právo pobytu na výlučně osobním základě.“

4 Článek 2 této směrnice, nazvaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

1. ‚občanem Unie‘ osoba, která je státním příslušníkem některého členského státu;

2. ‚rodinným příslušníkem‘:
   a) manžel nebo manželka;

[...]

3. ‚hostitelským členským státem‘ členský stát, do nějž [do něhož] se občan Unie stěhuje za účelem výkonu svého práva volného pohybu a pobytu.“

5 Článek 3 odst. 1 uvedené směrnice, nadepsaný „Oprávněné osoby“, stanoví:

„Tato směrnice se vztahuje na všechny občany Unie, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2 bodu 2, kteří je doprovázejí nebo následují.“

6 Článek 7 odst. 1 a 2 téže směrnice, nadepsaný „Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce“, zní takto:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo

b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo

c)

— jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a

— jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo

d) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).“

7 Podle článku 12 směrnice 2004/38, nadepsaného „Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě smrti nebo odjezdu občana Unie“:

„1. Aniž je dotčen druhý pododstavec, není smrtí občana Unie nebo jeho odjezdem z hostitelského členského státu dotčeno právo pobytu jeho rodinných příslušníků, kteří jsou státními příslušníky některého členského státu.

Před získáním práva trvalého pobytu musí dotyčné osoby splnit podmínky stanovené v čl. 7 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d).

2. Aniž je dotčen druhý pododstavec, nevede smrt občana Unie ke ztrátě práva pobytu jeho rodinných příslušníků, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a kteří před smrtí občana Unie pobývali v hostitelském členském státě jako rodinní příslušníci po dobu alespoň jednoho roku.

Právo pobytu dotyčných osob, které nezískaly právo trvalého pobytu, je podmíněno prokázáním skutečnosti, že jsou zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo že mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, nebo již jsou v hostitelském členském státě považováni za rodinné příslušníky osoby splňující tyto požadavky. Pojem „dostatečné prostředky“ je vymezen v čl. 8 odst. 4.

Takovým rodinným příslušníkům je zachováno právo pobytu na výlučně osobním základě.

3. Odjezd občana Unie z hostitelského členského státu nebo jeho smrti nevede až do ukončení studia jeho dětí ke ztrátě práva pobytu jeho dětí ani rodiče, který o děti skutečně pečuje, bez ohledu na jejich státní příslušnost, pobývají-li tyto děti v hostitelském členském státě a jsou zapsány ve vzdělávacím zařízení za účelem studia.“

8 Článek 13 odst. 2 směrnice 2004/38, nadepsaný „Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství“, stanoví:

„Aniž je dotčen druhý pododstavec, nevede rozvod nebo prohlášení manželství za neplatné ani ukončení registrovaného partnerství podle čl. 2 odst. 2 písm. b) ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, pokud:

a) manželství nebo registrované partnerství podle čl. 2 odst. 2 písm. b) trvalo před zahájením řízení o rozvodu nebo o prohlášení manželství za neplatné nebo před ukončením registrovaného partnerství alespoň tři roky, z toho nejméně jeden rok v hostitelském členském státě; nebo

b) na základě dohody mezi manželi nebo partnery podle čl. 2 odst. 2 písm. b) nebo na základě soudního rozhodnutí jsou manželovi či manželce nebo partnerovi či partnerce, která není státním příslušníkem žádného členského státu, svěřeny do výchovy děti občana Unie; nebo

c) je to opodstatněno obzvlášť obtížnými okolnostmi, například u osob, které se během manželství nebo registrovaného partnerství staly obětí domácího násilí; nebo

d) na základě dohody mezi manželi nebo partnery podle čl. 2 odst. 2 písm. b) nebo na základě soudního rozhodnutí má manžel či manželka nebo partner či partnerka, který/která není státním příslušníkem členského státu, právo na styk s nezletilým dítětem, a soud rozhodl, že tento styk musí být uskutečňován v hostitelském členském státě a po dobu nezbytně nutnou.

Právo pobytu dotyčných osob, které nezískaly právo trvalého pobytu, je podmíněno prokázáním skutečnosti, že jsou zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo že mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, nebo jsou příslušníky rodiny osoby splňující tyto požadavky a tato rodina byla již založená v hostitelském členském státě. Pojem „dostatečné prostředky“ je vymezen v čl. 8 odst. 4.

Takovým rodinným příslušníkům je zachováno právo pobytu na výlučně osobním základě.“

9 Článek 14 odst. 2 uvedené směrnice, nadepsaný „Zachování práva pobytu“, stanoví:

„Občanům Unie a jejich rodinným příslušníkům náleží právo pobytu stanovené v článcích 7, 12 a 13, dokud splňují podmínky uvedených ustanovení.

[...]“

Nařízení č. 1612/68

10 Podle čl. 12 prvního pododstavce nařízení č. 1612/68:

„Děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, mají přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území.“

Vnitrostátní právo

11 Z předkládacího usnesení vyplývá, že čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 byl do vnitrostátního práva proveden článkem 10 Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [nařízení o imigraci z roku 2006 týkající imigrace v Evropském hospodářském prostoru (EHP), dále jen „nařízení z roku 2006“].

12 Konkrétně podle čl. 10 odst. 5 nařízení z roku 2006 musí dotyčná osoba pro zachování svého práva pobytu v případě rozvodu splnit některé podmínky, včetně podmínky nebýt nadále rodinným příslušníkem buď osoby způsobilé, nebo příslušníka Evropského hospodářského prostoru (EHP) s právem trvalého pobytu ke dni rozvodu.

13 V souladu s nařízením z roku 2006 je třeba „způsobilou osobou“ rozumět příslušníka EHP, který pobývá ve Spojeném království jako uchazeč o práci, zaměstnanec, osoba samostatně výdělečně činná, osoba soběstačná nebo student.

14 Z předkládacího rozhodnutí rovněž vyplývá, že ve vnitrostátním právu je odvozené právo pobytu rodiče dítěte, jež spadá do článku 12 nařízení č. 1612/68, přiznáno článkem 15 A nařízení z roku 2006, jež v podstatě stanoví:

„(1) Osoba (dále jen ‚O‘), která není osobou zproštěnou a splňuje podmínky stanovené v odstavcích (2), (3), (4), (4 A) nebo (5) tohoto nařízení má právo pobývat ve Spojeném království, dokud splňuje příslušné podmínky.

[...]

(3) O splňuje podmínky tohoto odstavce, pokud:

(a) O je dítětem státního příslušníka EHP (dále jen ‚rodič, který je příslušníkem EHP‘);

(b) O pobývala ve Spojeném království v době, kdy rodič, který je příslušníkem EHP, pobýval ve Spojeném království jako pracovník; a

(c) O se vzdělává ve Spojeném království a vzdělávala se v tomto státě v době, kdy rodič, který je příslušníkem EHP, pobýval ve Spojeném království.

(4) O splňuje podmínky tohoto odstavce, pokud:

(a) O pečuje o osobu splňující podmínky uvedené v odstavci 3 (dále jen ‚příslušná osoba'); a

(b) příslušná osoba by nemohla pokračovat ve svém vzdělávání ve Spojeném království, pokud by O musela opustit zemi.

[...]"

Spor v původním řízení a předběžné otázky

15 NA je pákistánská státní příslušnice, která v září 2003 uzavřela manželství s KA, německým státním příslušníkem, a pár se v březnu 2004 přestěhoval do Spojeného království.

16 Vztah manželů se později zhoršil. NA se několikrát stala obětí domácího násilí.

17 V říjnu 2006 KA opustil společnou domácnost a v prosinci 2006 opustil Spojené království.

18 Během svého pobytu ve Spojeném království byl KA buď zaměstnancem, nebo osobou samostatně výdělečně činnou.

19 Manželé mají dvě dcery, MA a IA. Narodily se ve Spojeném království, dne 14. listopadu 2005 a 3. února 2007 a mají německou státní příslušnost.

20 KA tvrdil, že jeho manželství s NA bylo rozvedeno prostřednictvím tzv. „talaq", který byl prohlášen v Karáčí (Pákistán) dne 13. března 2007. V září 2008 podala NA ve Spojeném království návrh na rozvod. Dne 4. srpna 2009 bylo vydáno konečné rozhodnutí o rozvodu manželství. Obě dcery byly svěřeny do výlučné péče NA.

21 MA a IA zahájily školní docházku ve Spojeném království v lednu 2009 a v září 2010.

22 Rozhodnutím přijatým v rámci přezkumu žádosti, kterou podala NA o přiznání práva trvalého pobytu ve Spojeném království, orgán příslušný v oblasti pobytu, ministr vnitra, rozhodl, že NA nemá právo pobytu ve Spojeném království.

23 Odvolání podané NA proti tomuto rozhodnutí bylo zamítnuto.

24 NA se obrátila na Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky), Spojené království], který přezkoumal tři právní důvody předložené NA na podporu její žádosti o přiznání práva pobytu na území Spojeného království.

25 Zaprvé tento soud rozhodl, že se NA nemůže dovolávat zachování svého práva pobytu ve Spojeném království na základě čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, neboť v okamžiku rozvodu manželství již KA v tomto členském státě nevykonával svá práva vyplývající ze Smluv, přičemž tato podmínka vyplývá z uvedeného ustanovení, jakož i z rozsudku ze dne 13. února 1985, Diatta (267/83, EU:C:1985:67).

26 Jelikož se NA domnívala, že taková podmínka však není stanovena k tomu, aby na ní bylo založeno zachování jejího práva pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, podala v tomto rozsahu proti tomuto rozhodnutí odvolání k předkládajícímu soudu.

27 Zadruhé Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky) rozhodl, že NA má nicméně právo pobytu ve Spojeném království vycházející z unijního práva na jedné straně na základě článku 20 SFEU, jak je Soudním dvorem vyložen v rozsudku ze dne 8. března 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), na druhé straně na základě článku 12 nařízení č. 1612/68.

28 Ministr vnitra podal v tomto bodě odvolání vůči rozsudku Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky) k předkládajícímu soudu. Jakkoli totiž uznává existenci práv MA a IA vycházejících z článků 20 a 21 SFEU jakožto občanů Unie, domnívá se ministr vnitra, s odkazem na rozsudek ze dne 10. října 2013, Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645), že tato práva nebudou porušena, ledaže by MA a IA byly „nuceny opustit území Unie jako celek“, přičemž v projednávání věci pro to nejsou splněny podmínky, jelikož tyto děti mají právo pobytu ve státě, jehož jsou státními příslušníky, tedy ve Spolkové republice Německo. Pokud jde o právo pobytu založené na článku 12 nařízení č. 1612/68, podle ministra vnitra toto ustanovení vyžaduje, aby se rodič, který je občanem Unie, v hostitelském členském státě nacházel v době, kdy dítě zahájilo studia, přičemž tato podmínka rovněž není v projednávané věci splněna.

29 Zatřetí a konečně měl Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [vrchní soud (senát pro imigrační a azylové otázky) za to, že odepřením práva pobytu NA ve Spojeném království by byly její děti MA a IA donuceny opustit tento členský stát s ní, neboť byly svěřeny výlučně do péče NA, a také, že by vyhoštění MA a IA ze Spojeného království porušilo jejich práva vyplývající z článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, a proto žalobě podané NA na základě tohoto ustanovení vyhověl. Ministr vnitra nepodal opravný prostředek proti této části rozhodnutí.

30 Za těchto podmínek se Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [odvolací soud (pro Anglii a Wales) (občanskoprávní oddělení), Spojené království] rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být státní příslušník třetího státu, který je bývalým manželem / bývalou manželkou občana Unie, k zachování práva pobytu podle čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 schopen prokázat, že jeho bývalý manžel / bývalá manželka vykonávali v hostitelském členském státě v době jejich rozvodu práva vyplývající ze Smluv?

2) Má podle unijního práva občan Unie právo pobytu v hostitelském členském státě vyplývající z článků 20 SFEU a 21 SFEU v případě, kdy jediným státem Evropské unie, v němž je daný občan oprávněn pobývat, je stát, jehož je státním příslušníkem, ale příslušný soud konstatoval, že vyhoštění takového občana z hostitelského členského státu do státu, jehož je státním příslušníkem, by porušovalo práva podle článku 8 [Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod] a článku 7 Listiny základních práv Evropské unie?

3) Je-li občanem Unie uvedeným [ve druhé otázce] dítě, má rodič, do jehož výlučné péče je toto dítě svěřeno, odvozené právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud by dítě muselo tohoto rodiče doprovázet v případě jeho vyhoštění z hostitelského členského státu?

4) Má dítě právo pobytu v hostitelském členském státě podle článku 12 nařízení č. 1612/68 (nyní článek 10 nařízení č. 492/2011/EU), pokud rodič dítěte, který je občanem Unie a pracoval v hostitelském členském státě, ukončil pobyt v hostitelském členském státě dříve, než dítě zahájilo v tomto státě školní docházku?“

K předběžným otázkám

K první otázce

31 První otázkou se předkládající soud v podstatě táže, zda čl. 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice 2004/38 musí být vykládán v tom smyslu, že státní příslušník třetího státu rozvedený s občanem Unie, z jehož strany se během manželství stal obětí domácího násilí, může mít na základě tohoto ustanovení nárok na zachování práva pobytu v hostitelském členském státě, pokud rozvodu předcházel odjezd manžela či manželky, který je občanem Unie, z tohoto členského státu.

32 Podle čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38 nevede rozvod ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nemají státní příslušnost členského státu, „pokud je to opodstatněno obzvlášť obtížnými okolnostmi, například u osob, které se během manželství nebo registrovaného partnerství staly obětí domácího násilí“.

33 Je třeba zkoumat, jaké jsou podmínky použití tohoto ustanovení a zejména zda v případě, jako je tomu ve věci v původním řízení, kdy se státní příslušník třetího státu stal během manželství obětí domácího násilí spáchaného občanem Unie, s nímž se rozvedl, posledně uvedený musí v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 pobývat v hostitelském členském státě až do dne rozvodu, aby uvedený státní příslušník byl oprávněn dovolávat se čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) této směrnice.

34 V tomto ohledu, pokud jde o čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. a) směrnice 2004/38, Soudní dvůr již rozhodl, že pokud manžel, občan Unie, opustí hostitelský členský stát za účelem usazení se v jiném členském státě nebo ve třetím státě před zahájením řízení o rozvodu, odvozené právo pobytu druhého z manželů, který je příslušníkem třetího státu, na základě čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/38 zaniká odjezdem manžela, občana Unie, a tudíž nemůže být dále zachováno na základě čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. a) této směrnice (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2015, Singh a další, C-218/14, EU:C:2015:476, bod 62).

35 Za takových okolností totiž odjezd manžela, který je občanem Unie, již způsobil ztrátu práva pobytu druhého z manželů, který je státním příslušníkem třetí země a který zůstal v hostitelském členském státě. Pozdější návrh na rozvod totiž nemůže vést k znovuobnovení tohoto práva, protože čl. 13 směrnice 2004/38 hovoří pouze o „zachování“ existujícího práva pobytu (viz rozsudek ze dne 16. července 2015, Singh a další, C-218/14, EU:C:2015:476, bod 67).

36 V tomto kontextu Soudní dvůr rozhodl, že manžel či manželka, který je občanem Unie, státního příslušníka třetího státu musí pobývat v hostitelském členském státě v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 až do dne zahájení řízení o rozvodu, aby se tento státní příslušník třetí země mohl dovolávat zachování svého práva pobytu v tomto členském státě na základě čl. 13 odst. 2 této směrnice (rozsudek ze dne 16. července 2015, Singh a další, C-218/14, EU:C:2015:476, bod 66).

37 Tyto úvahy jsou přenositelné na okolnosti věci v původním řízení, pokud jde o výklad čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38.

38 Je totiž třeba zohlednit skutečnost, že toto ustanovení je částí čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, takže uvedené ustanovení musí být předmětem nikoli autonomního výkladu, nýbrž výkladu ve světle samotného čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce.

39 V tomto ohledu je třeba připomenout, že pro určení dosahu ustanovení unijního práva je třeba vzít v úvahu zároveň jeho znění, kontext a cíle (rozsudek ze dne 10. října 2013, Spedition Welter, C-306/12, EU:C:2013:650, bod 17).

40 Z výrazů použitých jak v nadpise, tak i znění čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 nejprve vyplývá, že zachování práva pobytu, které na základě tohoto ustanovení mají rodinní příslušníci občana Unie, kteří nemají státní příslušnost členského státu, je stanoveno zejména v případě rozvodu, a že v důsledku toho, pokud jsou podmínky uvedené v tomto ustanovení splněny, takový rozvod nevede ke ztrátě práva pobytu.

41 Dále, pokud jde o kontext tohoto ustanovení, čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 představuje odchylku od zásady, podle které právo na vstup a pobyt v členském státě na základě směrnice 2004/38 nepřísluší všem státním příslušníkům třetích států, ale pouze těm, kteří jsou ve smyslu čl. 2 bodu 2 této směrnice „rodinnými příslušníky“ občana Unie, který využil svého práva volného pohybu tím, že se usadil v jiném členském státě, než je členský stát, jehož je státním příslušníkem, přičemž taková zásada byla stanovena ustálenou judikaturou Soudního dvora (viz zejména rozsudek ze dne 16. července 2015, Singh a další, C-218/14, EU:C:2015:476, bod 51).

42 Článek 13 odst. 2 směrnice 2004/38 se týká výjimečných případů, kdy rozvod nevede ke ztrátě práva pobytu dotčených státních příslušníků třetích zemí na základě směrnice 2004/38, ačkoli v důsledku svého rozvodu uvedení státní příslušníci již nesplňují podmínky uvedené v čl. 7 odst. 2 této směrnice a zejména podmínku týkající se „rodinného příslušníka“ občana Unie ve smyslu čl. 2 bodu 2 písm. a) této směrnice.

43 Je třeba dodat, že článek 12 směrnice 2004/38, který se konkrétně týká zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě smrti nebo odjezdu občana Unie, zaprvé stanoví zachování práva pobytu jeho rodinných příslušníků, kteří nemají státní příslušnost členského státu, pouze pro případ úmrtí občana Unie, a nikoli pro případ jeho odjezdu z hostitelského členského státu.

44 Zadruhé je třeba konstatovat, že při přijetí této směrnice zákonodárce Unie nestanovil pro případ odjezdu občana Unie z hostitelského členského státu zvláštní ochranu, z důvodu zejména zvlášť složitých situací jeho rodinných příslušníků, kteří nemají státní příslušnost členského státu, obdobnou ochraně stanovené v čl. 13 odst. 2 písm. c) směrnice 2004/38.

45 Konečně, pokud jde o účel čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, toto ustanovení odpovídá cíli, uvedenému v bodě 15 odůvodnění této směrnice, kterým je poskytnout právní záruky rodinným příslušníkům v případě rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství tím, že se v této souvislosti přijmou opatření, která zajistí, aby bylo rodinným příslušníkům již pobývajícím na území hostitelského státu za těchto okolností ponecháno právo pobytu na výlučně osobním základě.

46 V tomto ohledu z historie vzniku směrnice 2004/38 a konkrétně z důvodové zprávy k legislativnímu návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států [COM/2001/0257 (final)] vyplývá, že na základě unijního práva předcházejícího směrnici 2004/38 mohl být rozvedený manžel (manželka) zbaven práva pobytu v hostitelském členském státě.

47 V tomto kontextu tento návrh směrnice uvádí, že navrhované ustanovení, nyní čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, má za cíl nabídnout určitou právní ochranu státním příslušníkům třetích států, jejichž právo pobytu je navázáno na rodinnou vazbu představovanou manželstvím a kteří by z tohoto důvodu mohli čelit vydírání rozvodem, a že taková ochrana je nezbytná pouze v případě pravomocného rozhodnutí o rozvodu, neboť v případě odluky není právo pobytu druhého z manželů, který je státním příslušníkem třetího státu, nijak dotčeno.

48 Na základě předcházejících úvah ze znění, kontextu a účelu čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38 vyplývá, že provedení tohoto ustanovení, včetně práva vycházejícího z čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38, je podmíněno rozvodem dotčených osob.

49 Rovněž z toho vyplývá, že výklad čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38, podle kterého je státní příslušník třetího státu oprávněn domáhat se práva vycházejícího z tohoto ustanovení, pokud jeho manžel, občan Unie, pobýval v hostitelském členském státě, v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38, nikoli až do dne zahájení soudního řízení o rozvodu, nýbrž nejpozději do dne, kdy došlo k aktům domácího násilí, je v rozporu s doslovným, systematickým a teleologickým výkladem čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38.

50 Proto v takovém případě, jako je tomu ve věci v původním řízení, kdy se státní příslušník třetího státu během manželství stal obětí domácího násilí spáchaného občanem Unie, se kterým se rozvedl, musí posledně uvedený pobývat v hostitelském členském státě, v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38, až do dne zahájení řízení o rozvodu, aby uvedený státní příslušník byl oprávněn se domáhat čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) této směrnice.

51 S ohledem na předcházející úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 13 odst. 2 prvního pododstavce písm. c) směrnice 2004/38 musí být vykládán v tom smyslu, že státní příslušník třetího státu rozvedený s občanem Unie, z jehož strany se během manželství stal obětí domácího násilí, nemůže mít na základě tohoto ustanovení nárok na zachování práva pobytu v hostitelském členském státě, pokud zahájení řízení o rozvodu následovalo po odjezdu manžela či manželky, který je občanem Unie, z tohoto členského státu.

Ke čtvrté otázce

52 Čtvrtou otázkou, kterou je třeba zkoumat na druhém místě, se předkládající soud v podstatě táže, zda článek 12 nařízení č. 1612/68 musí být vykládán v tom smyslu, že dítě a rodič, který je státním příslušníkem třetího státu, do jehož výlučné péče je dítě svěřeno, mají na základě tohoto ustanovení právo pobytu v hostitelském členském státě v situaci, jakou je situace v původním řízení, kdy druhý rodič je občanem Unie a pracoval v tomto členském státě, ale ukončil pobyt v tomto členském státě dříve, než tam dítě zahájilo školní docházku?

53 V souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68 mají děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto členského státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území.

54 Právo na přístup ke vzdělání dětí migrujících pracovníků v hostitelském členském státě, na základě tohoto ustanovení, závisí na předchozím usazení dítěte v hostitelském členském státě, takže děti, které se usadily v uvedeném členském státě v postavení rodinných příslušníků migrujícího pracovníka, stejně jako děti migrujícího pracovníka, které mají bydliště od svého narození v členském státě, v němž jeho otec nebo jeho matka jsou nebo byli zaměstnáni, se mohou v tomto státě dovolávat práva na přístup ke vzdělání (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. února 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, bod 45).

55 Článek 12 nařízení č. 1612/68 má zvláště zajistit, aby děti pracovníka, který je státním příslušníkem členského státu, mohly – i když již tento pracovník nevykonává výdělečnou činnost v hostitelském členském státě – zahájit a případně dokončit svou školní docházku v tomto posledně uvedeném členském státě (rozsudek ze dne 23. února 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, bod 51).

56 Jak totiž vyplývá ze samotného znění uvedeného článku 12, toto právo se neomezuje na děti migrujících pracovníků a použije se rovněž na děti bývalých migrujících pracovníků. Rovněž z něho vyplývá, že právo dětí na rovné zacházení, co se týče přístupu ke vzdělání, nezávisí na okolnosti, zda si jejich otec nebo matka zachovává postavení migrujícího pracovníka v hostitelském členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. února 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, bod 50).

57 Kromě toho Soudní dvůr rozhodl, že právo, které dětem svědčí z článku 12 nařízení č. 1612/68 nepodléhá právu pobytu jejich rodičů v hostitelském členském státě, jelikož toto ustanovení pouze vyžaduje, aby dítě žilo se svými rodiči nebo s jedním z nich v členském státě v době, kdy v něm alespoň jeden z jeho rodičů pobýval v postavení pracovníka (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. února 2010, Ibrahim a Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, bod 40).

58 V tomto ohledu uznat, že děti bývalých migrujících pracovníků mohou pokračovat ve svém studiu v hostitelském členském státu, i když tam jejich rodiče již nepobývají, se rovná přiznání práva pobytu takovým dětem nezávisle na právu pobytu přiznanému jejich rodičům, přičemž takové právo má svůj základ v uvedeném článku 12 (rozsudek ze dne 23. února 2010, Ibrahim a Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, bod 41).

59 Z judikatury Soudního dvora tak vyplývá, že článek 12 nařízení č. 1612/68 nevyžaduje pro to, aby dítě mohlo mít prospěch z práva stanoveného uvedeným ustanovením, aby rodič, bývalý migrující pracovník, ještě pobýval v hostitelském členském státě v době, kdy dítě zahajuje svou školní docházku nebo studium, ani aby tento rodič nadále pobýval na území uvedeného členského státu během této školní docházky nebo studia.

60 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že KA, manžel žalobkyně v původním řízení, pobýval ve Spojeném království jako zaměstnanec a osoba samostatně výdělečně činná ode dne příjezdu manželského páru do této členské země až do odjezdu KA ze Spojeného království, tedy po dobu od března 2004 do prosince 2006.

61 Z předkládacího rozhodnutí rovněž vyplývá, že MA a IA, dcery tohoto manželského páru, se narodily ve Spojeném království a že v tomto členském státě žijí od narození.

62 Z tohoto důvodu MA a IA jako děti bývalého migrujícího pracovníka, které od narození pobývají v členském státě, ve kterém byl zaměstnán jejich otec, splňují podmínky vyžadované k tomu, aby se mohly dovolávat článku 12 nařízení č. 1612/68.

63 Proto za okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení, dítě bývalého migrujícího pracovníka, které od svého narození pobývá v hostitelském členském státě, má na jedné straně právo zahájit své studium v tomto členském státě nebo v tomto studiu pokračovat, na základě čl. 12 nařízení č. 1612/68, a na druhé straně v důsledku toho právo pobytu založené na stejném ustanovení. Skutečnost, že rodič, bývalý migrující pracovník, pobývá nebo již nepobývá v uvedeném členském státě v době, kdy dítě zahájilo školní docházku, nemá v tomto ohledu žádný dopad.

64 Konečně podle judikatury Soudního dvora právo na přístup ke vzdělání implikuje samostatné právo pobytu dítěte migrujícího pracovníka nebo bývalého migrujícího pracovníka, pokud si toto dítě přeje získat vzdělání v hostitelském členském státě, jakož i odpovídající právo pobytu rodiče, který o toto dítě skutečně pečuje (rozsudek ze dne 3. června 2013, Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, bod 46).

65 Za okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení, kdy děti na základě článku 12 nařízení č. 1612/68 mají právo pokračovat ve školní docházce v hostitelském členském státě, zatímco rodiči, jemuž byly svěřeny do péče, hrozí ztráta jeho práva pobytu, by totiž odepření poskytnout uvedenému rodiči možnost nadále pobývat v hostitelském členském státě během školní docházky jeho dětí mohlo uvedené děti zbavit práva, které jim bylo přiznáno unijním zákonodárcem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. září 2002, Baumbast a R, C-413/99, EU:C:2002:493, bod 71).

66 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že NA byly děti svěřeny do výlučné péče.

67 V důsledku toho má NA, jakožto rodič, který o MA a IA skutečně pečuje, rovněž právo pobytu na základě článku 12 nařízení č. 1612/68.

68 Vzhledem k předcházejícím úvahám je třeba na čtvrtou otázku odpovědět tak, že článek 12 nařízení č. 1612/68 musí být vykládán v tom smyslu, že dítě a rodič, který je státním příslušníkem třetího státu, do jehož výlučné péče je dítě svěřeno, mají na základě tohoto ustanovení právo pobytu v hostitelském členském státě v situaci, jakou je situace v původním řízení, kdy druhý rodič je občanem Unie a pracoval v tomto členském státě, ale ukončil pobyt v tomto členském státě dříve, než tam dítě zahájilo školní docházku.

Ke druhé a třetí otázce

69 Druhou a třetí otázkou, které je třeba zkoumat společně, se předkládající soud v podstatě táže, zda články 20 nebo 21 SFEU musejí být vykládány tak, že přiznávají právo pobytu v hostitelském členském státě jak nezletilému občanu Unie, který od svého narození pobývá v tomto členském státě, jehož není státním příslušníkem, tak rodiči, státnímu příslušníku třetího státu, do jehož výlučné péče je tento nezletilec svěřen, pokud dotčené osoby mají právo pobytu v uvedeném členském státě na základě vnitrostátního nebo mezinárodního práva.

70 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora článek 20 SFEU přiznává každé osobě, která má státní příslušnost členského státu, status občana Unie, který je předurčen být základním statusem státních příslušníků členských států (viz rozsudky ze dne 20. září 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, bod 31, a ze dne 8. března 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, bod 41 a citovaná judikatura).

71 Na tomto základě Soudní dvůr již rozhodl, že článek 20 SFEU brání vnitrostátním opatřením, jejichž účinkem je to, že občané Unie jsou připraveni o možnost skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z jejich postavení občanů Unie (rozsudek ze dne 8. března 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, bod 42).

72 Kritérium týkající se připravení o podstatnou část práv, která plynou z postavení občana Unie, vykazuje velmi zvláštní povahu, jelikož se týká situací, ve kterých navzdory skutečnosti, že sekundární právo týkající se práva pobytu příslušníku třetích států není použitelné, nemůže být výjimečně státnímu příslušníku třetí země, který je rodinným příslušníkem občana Unie, odepřeno právo pobytu, aniž by byl popřen užitečný účinek občanství Unie, kterého tento občan požívá, jestliže by jako důsledek takového odmítnutí byl tento občan ve skutečnosti nucen opustit území Unie jako celek, a byl tak zbaven možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z tohoto postavení (viz rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, Dereci a další, C-256/11, EU:C:2011:734, body 66 a 67).

73 Pokud jde o situaci, jakou je situace dotčená ve věci v původním řízení je třeba nejprve zohlednit skutečnost, že jak žalobkyně v původním řízení, tak její dcery mají právo pobytu ve Spojeném království na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, jak bylo konstatováno v bodě 68 tohoto rozsudku.

74 První podmínka požadovaná pro možnost domáhat se práva pobytu v hostitelském členském státě na základě článku 20 SFEU, jak byl vyložen Soudním dvorem podle znění rozsudku ze dne 8. března 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), totiž že dotčená osoba nemá právo pobytu v tomto členském státě na základě sekundárního práva Unie, není v projednávané věci splněna.

75 Pokud jde o článek 21 SFEU, je třeba připomenout, že podle tohoto ustanovení je právo pobývat na území členských států přiznáno každému občanu Unie „s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení“.

76 Takovými omezeními a podmínkami jsou zvláště podmínky a omezení stanovené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 a zejména podmínka disponování dostatečnými prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a zdravotního pojištění, kterým jsou kryta všechna rizika, ve smyslu čl. 7 odst. 1 písm. b) této směrnice.

77 V tomto ohledu již Soudní dvůr rozhodl, že výraz „mají“ dostatečné prostředky, který je uveden v tomto ustanovení, musí být vykládán v tom smyslu, že stačí, aby občané Unie měli takové prostředky, aniž toto ustanovení obsahuje byť sebemenší požadavek ohledně původu těchto prostředků, přičemž tyto prostředky může poskytnout mimo jiné státní příslušník třetího státu (rozsudek ze dne 16. července 2015, Singh a další, C-218/14, EU:C:2015:476, bod 74).

78 Z toho vyplývá, že pokud splňují podmínky stanovené touto směrnicí a zejména v jejím čl. 7 odst. 1, buďto samy nebo prostřednictvím své matky, což musí ověřit předkládající soud, mohou MA a IA jakožto německé státní příslušnice požívat práva pobytu ve Spojeném království na základě článku 21 SFEU a směrnice 2004/38.

79 Konečně Soudní dvůr rozhodl, že pokud článek 21 SFEU a směrnice 2004/38 přiznávají právo pobytu v hostitelském členském státě státnímu příslušníku jiného členského státu, který je nezletilou osobou nízkého věku a splňuje podmínky stanovené v čl. 7 odst. 1 písm. b) této směrnice, umožňují tatáž ustanovení rodiči, který tohoto státního příslušníka skutečně vychovává, aby s ním pobýval v hostitelském členském státě (viz rozsudek ze dne 10. října 2013, Alokpa a Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, bod 29).

80 Soudní dvůr totiž konstatoval, že odmítnutím umožnit rodiči, který je státním příslušníkem členského státu nebo třetího státu a který se skutečně stará o nezletilého občana Unie, kterému článek 21 SFEU a směrnice 2004/38 přiznávají právo pobytu, aby s tímto občanem pobýval v hostitelském členském státě, by právo pobytu posledně uvedené osoby bylo zbaveno veškerého užitečného účinku, jelikož požívání práva pobytu dítětem nízkého věku nezbytně znamená, že toto dítě má právo být doprovázeno osobou, která jej skutečně vychovává, a tudíž že tato osoba s ním po dobu tohoto pobytu může pobývat v hostitelském členském státě (viz rozsudky ze dne 19. října 2004, Zhu a Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, bod 45, jakož i ze dne 10. října 2013, Alokpa a Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, bod 28).

81 Vzhledem k předcházejícím úvahám je třeba na druhou a třetí otázku odpovědět takto:

— Článek 20 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že nepřiznává právo pobytu v hostitelském členském státě ani nezletilému občanu Unie, který v tomto členském státě, jehož není státním příslušníkem, pobývá od svého narození, ani rodiči, státnímu příslušníku třetího státu, do jehož výlučné péče je tento nezletilec svěřen, pokud tyto osoby mají právo pobytu v tomto členském státě na základě ustanovení sekundárního unijního práva.

— Článek 21 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že přiznává uvedenému nezletilému občanu Unie právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud splňuje podmínky uvedené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38, což musí ověřit předkládající soud. Pokud tomu tak je, téže ustanovení umožňuje rodiči, který o tohoto občana Unie skutečně pečuje, pobývat s ním v hostitelském členském státě.

K nákladům řízení

82 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

1) **Článek 13 odst. 2 první pododstavec písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS musí být vykládán v tom smyslu, že státní příslušník třetího státu rozvedený s občanem Unie, z jehož strany se během manželství stal obětí domácího násilí, nemůže mít na základě tohoto ustanovení nárok na zachování práva pobytu v hostitelském členském státě, pokud zahájení řízení o rozvodu následovalo po odjezdu manžela či manželky, který je občanem Unie, z tohoto členského státu.**

2) **Článek 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství musí být vykládán v tom smyslu, že dítě a rodič, který je státním příslušníkem třetího státu, do jehož výlučné péče je dítě svěřeno, mají na základě tohoto ustanovení právo pobytu v hostitelském členském státě v situaci, jakou je situace v původním řízení, kdy druhý rodič je občanem Unie a pracoval v tomto členském státě, ale ukončil pobyt v tomto členském státě dříve, než tam dítě zahájilo školní docházku.**

3) **Článek 20 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že nepřiznává právo pobytu v hostitelském členském státě ani nezletilému občanu Unie, který v tomto členském státě, jehož není státním příslušníkem, pobývá od svého narození, ani rodiči, státnímu příslušníku třetího státu, do jehož výlučné péče je tento nezletilec svěřen, pokud tyto osoby mají právo pobytu v tomto členském státě na základě ustanovení sekundárního unijního práva.**

   Článek 21 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že přiznává uvedenému nezletilému občanu Unie právo pobytu v hostitelském členském státě, pokud splňuje podmínky uvedené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38, což musí ověřit předkládající soud. Pokud tomu tak je, téže ustanovení umožňuje rodiči, který o tohoto občana Unie skutečně pečuje, pobývat s ním v hostitelském členském státě.

Podpisy.